

Rapport over het PADev onderzoek in Tô, Sissili, Burkina Faso ... en wat daarin gevonden werd over het landbouwproject van CREDO

Wouter Rijnveld, maart 2012

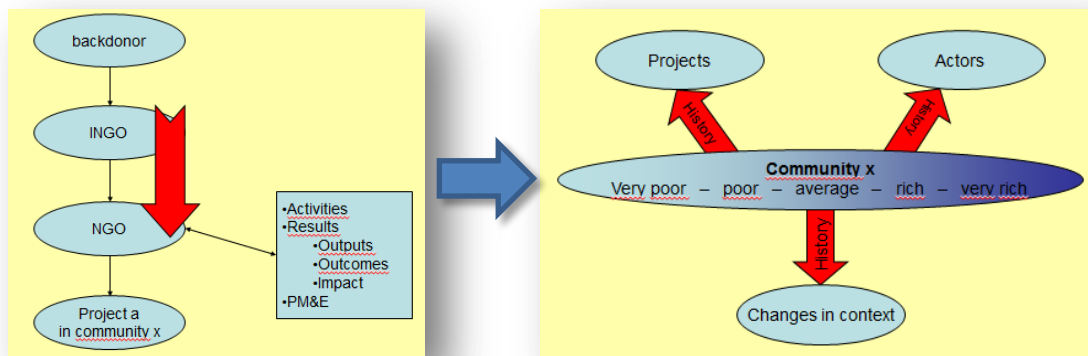
Inhoud

Inleiding	2
Opsomming en Beoordeling van alle Projecten	3
De Beste en de Slechtste Projecten	4
Relaties tussen Veranderingen en Projecten	5
Effecten van Projecten op Rijk en Arm	6
Beoordeling van Organisaties	8
Korte eindconclusie	9

Inleiding

Participatory Assessment of Development (PADev) is een onderzoek dat loopt vanaf 2007. Woord en Daad heeft dit onderzoek samen met ICCO en Prisma geïnitieerd en het wordt uitgevoerd door de Universiteit van Amsterdam, het Africa Studiecentrum in Leiden, het KIT en een onderzoeksgroep uit Ghana en één uit Burkina Faso.

In dit onderzoek wordt een methode ontwikkeld voor het doen van impactmeting op lange termijn, vanuit het perspectief van de mensen in een bepaalde gemeenschap, en waarbij het perspectief van de interventie wordt losgelaten. De universiteit doet onderzoek in een lokale gemeenschap. De mensen geven (in kleine groepen van vrouwen, mannen, mensen met een officiële positie) aan wat de veranderingen geweest zijn in hun omgeving (in de zes domeinen van de levenshouding benadering: natuurlijk, fysiek, humaan, economisch, socio-politiek, cultureel) en wat de interventies geweest zijn door allerlei actoren in hun gemeenschap. Vervolgens onderzoeken zij door middel van een aantal exercities hoe deze interventies samenhangen met de veranderingen die ze geconstateerd hebben en wat de effecten zijn op de verschillende sociaal-economische groepen in hun samenleving.

Bovenstaand schema geeft (links) aan wat het perspectief in evaluatieonderzoek meestal is en (rechts) hoe dat bij PAdDev is. Zie verder www.paddev.nl waar een guidebook beschikbaar is met een beschrijving van de methodologie en waar alle ruwe data van alle veldonderzoeken te vinden zijn.

In januari 2012 is een PAdDev workshop gedaan in het dorp Tô, met participanten vanuit ongeveer dertig omliggende dorpen in de commune Tô. Tô ligt in het Sissili gebied waar CREDO het project PDA-GRN (Projet de Développement Agricole et Gestion des Ressources Naturelles) uitvoert, dat via Woord en Daad gefinancierd wordt door de EU en door de Turing Foundation. De plaatjes op de voorpagina geven een kleine impressie van de workshop in Tô.

Dit korte rapportje is op verzoek gemaakt en geeft een analyse vanuit de ruwe data van alle gegevens die betrekking hebben op het PDA-GRN project van CREDO.

In de paragrafen hieronder wordt gekeken wat er in de verschillende exercities naar voren kwam met betrekking tot het PDA-GRN project van CREDO.

Opsomming en Beoordeling van alle Projecten

Eerst zijn in kleine groepen exercities gedaan waarin gekeken werd naar 1) belangrijke gebeurtenissen in de lokale geschiedenis van het gebied, 2) veranderingen in de afgelopen 30 jaar in het natuurlijk domein, het fysieke, humane (onderwijs en gezondheid), economische, sociaal-politieke en culturele domein, en 3) wat de lokale woorden, definities en karakteristieken zijn van de heel armen, de armen, de gemiddelden, de rijken en de heel rijken en hoe groot elk van deze vijf groepen in het gebied is. Bij deze drie exercities lag de focus niet op projecten en werd PDA-GRN dan ook niet genoemd.

Vervolgens werd een inventarisatie gemaakt van projecten en interventies in het gebied:

aantal groepen waarvan gegevens geanalyseerd zijn	6
aantal interventies genoemd (incl dubbelen)	391
aantal keren CREDO genoemd	61
aantal keren PDA-GRN genoemd (of onderdelen)	26

De zes groepen waren mensen uit 1) Beun en omgeving, 2) Tô en omgeving (vrouwen), 3) Tô en omgeving (mannen), 4) Tabou en omgeving (vrouwen), 5) Tabou en omgeving (mannen), 6) Tiessourou en omgeving. Elk van deze groepen heeft het PDA-GRN project genoemd, soms als geheel maar vaker als verschillende interventies (putten, hygiënevoorlichting, gemeenschappelijke tuinen en landbouwvoorlichting, bodemverbetering en compostering, aanplant bomen).

Vervolgens hebben deze groepen alle interventies kort beoordeeld. Eerst op hun impact in het eerste jaar dat het project er was ('toen', eerste tabel hieronder) en vervolgens hun impact op het moment van de workshop ('nu', tweede tabel hieronder). De keuzemogelijkheden waren 4) heel positief, 3) beetje positief, 2) geen impact, 1) negatieve impact of 0) nog niet mogelijk om te beoordelen. In totaal zijn 271 beoordelingen gegeven voor de 'toen' situatie en 306 voor de 'nu' situatie. De score in de rechterkolom is samengesteld door de getalwaarden van de antwoordkeuzen te nemen (4, 3, 2 of 1). Hierbij is dus 4 de hoogst mogelijke score (allemaal 'heel positief') en 1 de laagst mogelijke (allemaal 'negatieve impact').

	Impact toen het project nieuw kwam				score
	heel positief	beetje positief	geen impact	negatief	
alle projecten	33%	51%	4%	12%	3,0
CREDO	31%	56%	0%	13%	3,0
PDA-GRN	25%	75%	0%	0%	3,3

	Impact nu				score
	heel positief	beetje positief	geen impact	negatief	
alle projecten	47%	34%	3%	16%	3,1
CREDO	54%	33%	2%	11%	3,3
PDA-GRN	58%	42%	0%	0%	3,6

Wat opvalt in deze tabellen:

- Het PDA-GRN project had relatief weinig 'heel positief' scores bij de aanvang (25%). Het lijkt of er een wat afwachtende houding was. Uit de verhalen blijkt dat projecten die zich (o.a.) met milieu bezighouden niet een al te best track record hebben.
- Het PDA-GRN project springt er positief uit met nul scores voor 'negatieve impact' of 'geen impact'. Dit betekent dat zowel mannen als vrouwen en mensen vanuit verschillende plaatsen positief over dit project zijn. Voor de situatie 'nu' is de gemiddelde waardering voor PDA-GRN (3,6) hoger dan gemiddeld voor alle projecten (3,1) en ook hoger dan voor alle projecten van CREDO (3,3). Als je alleen zou kijken naar de overige projecten van CREDO (dus minus PDA-GRN) dan is de score lager dan gemiddeld voor 'toen' (2,9) en gemiddeld voor 'nu' (3,1).
- Het is ook duidelijk dat er geen positieve bias was ten opzichte van CREDO: de projecten van CREDO als geheel krijgen een vergelijkbaar percentage aan negatieve scores als die van de overheid of andere actoren (13% voor 'toen' en 11% voor 'nu'). Herinner dat dit onderzoek er ook niet op gericht was om specifiek naar PDA-GRN of naar CREDO te vragen.

Het is goed om te bedenken dat mensen het vaak niet makkelijk of niet gewenst vinden om zich negatief uit te laten over projecten of organisaties. Daarom is het onderscheid tussen 'heel positief' en 'beetje positief' erg relevant en is het niet goed om in de analyse deze twee te makkelijk samen te nemen.

De Beste en de Slechtste Projecten

Vervolgens heeft elk van de zes groepen de vijf beste en de vijf slechtste projecten uitgekozen. In totaal is 30 keer een project als 'één van de beste vijf' gekozen (6 groepen, elk 5 projecten) en 28 keer als 'één van de slechtste vijf' (6 groepen, waarvan 1 groep niet verder kwam dan 3 slechtste projecten).

	Alle	CREDO	PDA-GRN
totaal aantal keer in beste 5 genoemd	30	9	4
frequentie (best / totaal genoemd)	8%	15%	15%
totaal aantal keer in slechtste 5 genoemd	28	4	0
frequentie (slechtst / totaal genoemd)	7%	7%	0%

Wat opvalt in deze tabel:

- De frequentie van CREDO projecten onder de beste vijf is hoger dan het gemiddelde (15% tegenover 8%). PDA-GRN steekt hier niet bovenuit.
- De frequentie van CREDO projecten onder de slechtste vijf is gelijk aan het gemiddelde (7%). PDA-GRN komt niet voor onder de slechtste vijf.
- In de redenen die mensen geven, wordt bij PDA-GRN drie van de vier keer specifiek verwezen naar het onderdeel compostering: men ziet daarvan de toegevoegde waarde dat het de grond verbetert terwijl het niets kost. Dit is des te meer opmerkelijk omdat één van de voorgangers van dit project (PGRN) niet voorkomt bij de beste en wel eenmaal genoemd wordt bij de slechtste vijf (maar dan meer specifiek over de boomaanplant in dat project).

Relaties tussen Veranderingen en Projecten

Na deze exercitie hebben alle groepen gekeken naar de meest belangrijke veranderingen (vanuit de lijst van veranderingen die ze eerder hadden gemaakt). Daarbij gingen ze dieper in op de vraag wat de oorzaken waren van deze veranderingen: hetzij een project hetzij andere factoren. En als het een negatieve verandering betrof, was de vraag ook: is er een project (geweest) dat probeerde om de effecten van deze negatieve verandering te verzachten? Hieronder staan de meest belangrijke veranderingen waarbij PDA-GRN genoemd werd als oorzaak van verandering danwel als project dat een negatieve verandering probeerde te verzachten.

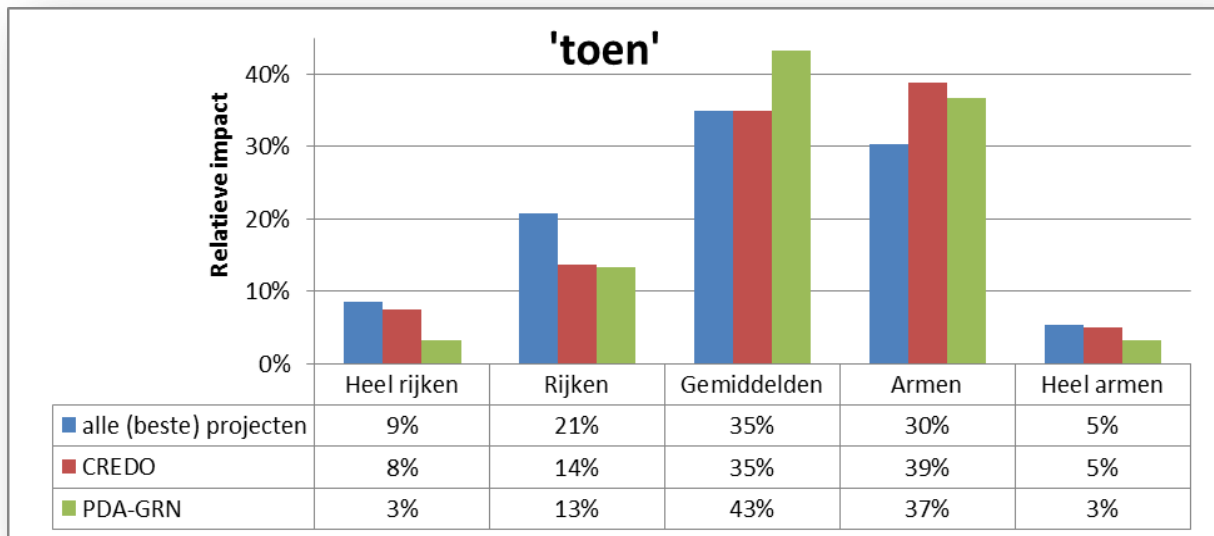
Verandering	Hoe PDA-GRN genoemd werd
Natuurlijk domein. De verslechtering in bodemvruchtbaarheid wordt door alle groepen als een van de belangrijkste negatieve veranderingen genoemd. Oorzaken: populatiedruk, dus minder land beschikbaar, dus land intensiever gebruikt. Verdwijnen van bos door houtkap en landdruk, daardoor minder regen. Door twee groepen werd als positieve verandering gezien dat er nu meer manieren zijn om bodemvruchtbaarheid te vergroten.	Alle groepen noemen PDA-GRN als een project dat dit effect probeert op te vangen door te werken aan bodemvruchtbaarheid en herbebossing (de meeste groepen noemen ook enkele overheidsinitiatieven uit het verleden). Het vergroten van bodemvruchtbaarheid werd direct toegeschreven aan PDA-GRN (compostering).
Natuurlijk domein. Minder water beschikbaar en dus vaker en grotere droogte.	Drie groepen noemden PDA-GRN als een project dat probeert door bomen te (laten) planten dit effect terug te dringen.
Natuurlijk domein. Meer en betere soorten zaad beschikbaar.	Twee groepen schrijven dit toe aan PDA-GRN waar beschikbaarheid van verbeterde zaden een onderdeel van is.
Fysiek domein. Betere gebouwen en meer gebouwen voor algemeen gebruik. Daarnaast ook meer materieel beschikbaar, zoals ezelskarren [observatie WR: in 2008 zag je al een aantal van deze karren, nu in 2012 zie je ze overal, zie je vrijwel niemand meer die water handmatig draagt en worden deze karren commercieel geproduceerd in het dorp Tô.]	Eén groep noemt PDA-GRN in verband met de publieke gebouwen (bijdrage aan het proces van decentralisatie) en één groep noemt PDA-GRN als een stimulans om meer en beter materieel te gebruiken.
Humaan domein: toegenomen kennis van landbouw- en grondbewerkingsmethoden (b.v. compostering, kleine ruggen / dijkes en rijen stenen tegen erosie werden genoemd). (De grootste veranderingen in het humane domein zijn betere gezondheid, toegenomen scholingsgraad en meer talenkennis; hierbij werd CREDO ook genoemd maar niet PDA-GRN).	Eén groep noemde PDA-GRN als oorzaak van deze verandering. Ook eerdere landbouwprojecten (van CREDO en van de overheid) werden genoemd.
Economisch domein. Er is meer economisch begrip en zicht op marktwerking in de landbouw.	Eén groep noemt de studiereizen die CREDO georganiseerd heeft en de stimulans om na de oogst te oriënteren op andere economische activiteiten.
Sociaal-politiek domein. Veranderingen in het omgaan met landrechten	PDA-GRN is betrokken bij het decentralisatie proces en helpt de

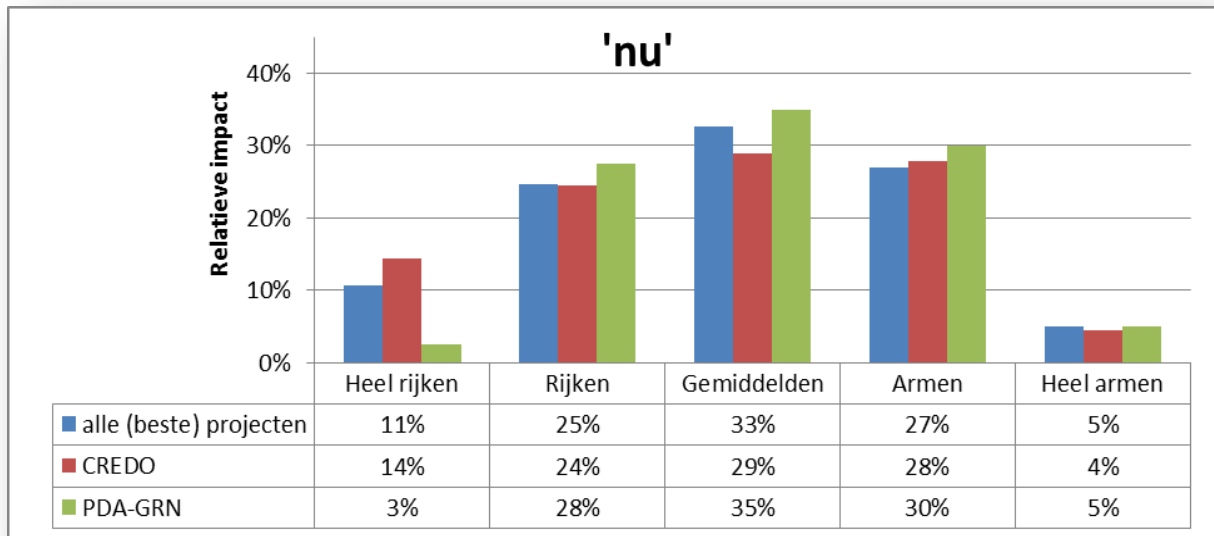
vrijblijvendheid die er soms is in het omgaan met landrechten tegen te gaan.

Effecten van Projecten op Rijk en Arm

In een volgende exercitie keken groepen naar de beste vijf projecten die ze geselecteerd hadden. Voor elk van die projecten werd bepaald wat de effecten waren op de vijf sociaal economische groepen mensen die ze eerder gedefinieerd hadden: de heel rijken, rijken, gemiddelden, armen en heel armen. Daarbij werd onderscheid gemaakt tussen de situatie in het eerste jaar van het project en de situatie in 2012. De relatieve effecten werden verdeeld over de vijf groepen door middel van het verdelen van tien stenen. Hierbij werd niet gekeken naar de grootte van elk van de groepen. De vraag werd als volgt gesteld: stel dat je een heel rijk huishouden hebt, een rijk huishouden, een gemiddeld huishouden, een arm huishouden en een heel arm huishouden: hoe zou het effect van dit project dan verdeeld zijn over deze vijf huishoudens? De onderstaande grafieken laten de gemiddelde uitkomsten zien voor alle (30) beste projecten, voor de CREDO projecten daarbinnen (9 x genoemd) en voor het PDA-GRN project (4 x genoemd).

De onderstaande grafieken geven de relatieve verdeling van impact zoals deze groepen mensen dit waarnemen over de vijf categorieën voor 'toen' (eerste jaar) en voor 'nu' (januari 2012).

Wat opvalt in deze grafieken en in de verklaringen die mensen hierbij gegeven hebben:

- De heel armen hebben geen eigen land en hebben dus weinig aan een landbouwproject.
- De (heel) rijken hebben voldoende middelen om kunstmest te kopen; voor hen is compostering minder van direct belang. Maar de rijken hebben ook veel meer land, dus voor hen is de winst van verbeterde zaden en compost ook veel groter. Eén groep ziet wel een effect voor de rijken omdat zij betrokken zijn bij het verhandelen van de (hogere) opbrengsten van de gemiddelden (en in mindere mate de armen).
- De (kleine) effecten op de heel armen worden als volgt verklaard: zij verrichten hand- en spandiensten voor de rijken die met compostering werken en verdienen daar dan iets mee.
- Eén groep zag tussen 'toen' en 'nu' een verschuiving van impact voor de gemiddelden naar de armen, omdat de gemiddelden eerder open stonden voor veranderingen en tijd wilden investeren in compostering en landverbetering. De armen hebben het eerst aangekeken en toen ze zagen dat het werkte zijn ook zij erin gestapt waardoor voor hen de impact groter werd. De armen profiteren nu ook meer omdat zij geen geld hebben voor het alternatief: kunstmest kopen.

N.B. PDA-GRN wordt vier keer als beste project genoemd. Eén groep heeft geen verdeling van impact gegeven voor 'toen' omdat ze het project te nieuw vonden. Deze groep gaf voor 'nu' een verdeling met 60% voor de rijken en 40% voor de gemiddelden. Dat is de verklaring dat de relatieve impact voor de rijken gemiddeld veel hoger is 'nu' dan 'toen'.

Opmerking: het feit dat de heel armen relatief weinig voordeel hebben van PDA-GRN is niet verbazend en moet niet als een waardeoordeel gelezen worden. Het is moeilijk vol te houden dat een landbouwproject gericht is op de allerarmsten als diezelfde allerarmsten veelal geen landbouwgrond hebben en leven van hand tot mond en van dag tot dag. In de beschrijvingen van deze groep (niet in dit rapportje) is te zien dat deze groep bestaat uit weduwen zonder oudere kinderen, oude mensen zonder kinderen, gehandicapten (fysiek of mentaal) en anderen die zich echt aan de rand van de lokale samenleving bevinden.

Beoordeling van Organisaties

In de laatste exercitie die van belang is voor dit rapport hebben deelnemers de belangrijkste organisaties die actief zijn in het gebied op een rij gezet en hebben ze elk van die organisaties beoordeeld op een zestal criteria. De criteria waren:

criterium	Bijbehorende uitspraak
Lange termijn committment	De organisatie is op langere termijn werkelijk gecommitteerd aan ons
Realistische verwachtingen	De organisatie belooft niet meer dan wat ze echt kunnen doen
Eerlijkheid	Als er iets mis gaat, komt de organisatie dat eerlijk aan ons uitleggen
Relevantie	De organisatie werkt aan die dingen die inderdaad van groot belang voor ons zijn
Participatie	We hebben een stem in de projecten die de organisatie doet en ook in hoe ze die projecten uitvoeren
Locale aanwezigheid	De staf van de organisatie wonen in ons midden

Elk van de uitspraken kon beoordeeld worden met 'heel positief', 'beetje positief', 'neutraal' of 'negatief'.

In totaal werden 22 organisaties genoemd en 6 overheidsinstanties. CREDO werd door alle zes de groepen genoemd. De beoordelingen zijn verwerkt naar numerieke scores (van 4, heel positief tot 1, negatief). De organisatie die over alle zes criteria het hoogst scoorde was het ministerie van gezondheidszorg (score 3,6), de laagst scorende het ministerie van werken (verantwoordelijk voor aanleg van wegen, score 1,8).

Onderstaande tabel vergelijkt de scores voor CREDO met die van de zes overheidsorganen en van de 21 andere organisaties. Bij die organisaties zit ook een aantal organisaties die al langere tijd niet meer actief waren in het gebied en een aantal (7) kredietorganisaties die in het algemeen niet zo hoog gewaardeerd werden op deze zes criteria.

	CREDO		Overheid		andere organisaties	
heel positief	20	56%	43	48%	64	41%
beetje positief	10	28%	27	30%	33	21%
neutraal	3	8%	4	4%	14	9%
negatief	3	8%	16	18%	45	29%
score	3,3		3,1		2,7	

De tabel hieronder laat de scores per groep zien voor CREDO voor de zes verschillende criteria ('heel positief' = ++, 'positief' = +, 'neutraal' = /, 'negatief' = -). De criteria 'participatie' en 'realistische verwachtingen' krijgen de meest kritische scores. Het idee dat mensen zelf invloed kunnen hebben op de keuze van projecten is voor sommige groepen helemaal nieuw. Consultatie over de implementatie is wel bekend, maar invloed op beslissingen? Niet echt. De opmerkingen over het criterium 'realistische verwachtingen' geven aan dat er soms toch meer beloofd wordt dan kan worden waargemaakt.

Groep	Lange termijn	Realisme	Eerlijkheid	Relevantie	Participatie	Lokale presentie	Score
Beun - gemengd	+	+	+	+	-	++	2,8
Tabou - mannen	++	++	++	++	++	++	4,0
Tabou - vrouwen	++	/	+	+	-	+	2,7
Tiessourou - gemengd	++	++	++	++	++	++	4,0
Tô - mannen	+	/	/	++	+	++	3,0
Tô - vrouwen	++	++	++	++	+	-	3,3

Korte eindconclusie

PDA-GRN komt naar voren als een project dat erg gewaardeerd wordt. Het is niet het eerste project op het terrein van landbouw of van de natuurlijke omgeving, maar het krijgt duidelijk meer waardering dan voorgaande projecten of overheidsinterventies. De tijd kan hierin meespelen: de urgentie van landdegradatie en droogte neemt snel toe. Het kan zeker ook te maken hebben met het in praktijk brengen van geleerde lessen van voorgaande projecten. Wat ook duidelijk naar voren komt, is dat het PDA-GRN project een bredere aanpak heeft dan voorgaande projecten in dit gebied. Er wordt ook samengewerkt met de overheid in het decentralisatietraject en dat zorgt ervoor dat dit project (in tegenstelling tot andere) ook invloed laat zien in het sociaal-politieke domein.